

Daiva SINKEVIČIŪTĖ, Bonifacas STUNDŽIA

*Vilniaus universitetas***PRŪSŲ ONIMŲ GERMANIZAVIMO TYRIMAI K. O. FALKO RANKRAŠČIUOSE**

1. Didžioji dalis medžiagos šiam straipsniui surinkta 1993 metais iš asmeninio K. O. Falko archyvo¹. A. Sabaliausko žodžiais, „baltistikos istorijoje K. O. Falkas yra turbūt vienintelis mokslininkas, kurio interesai apėmė tokią siaurą tyrinėjimų sritį – baltų ir slavų kalbų kontaktus, grindžiamus onomastine medžiaga“². Lietuvoje Falkas yra daugiau žinomas kaip lietuvių asmenvardžių (avd.) ir ypač vietovardžių (vv.) morfologinio slavinimo, arba integravimo į slavų kalbų morfologijos sistemą, tyrėjas³. Jo nustatyti lietuvių onimų slavinimo būdai vėliau buvo atsparos taškas germanizuotų prūsų asmenvardžių ir vietovardžių analizei. Netgi galima teigti (tai matysime toliau), kad onimų slavinimo principus Falkas taikė ir germanizuotiems prūsų asmenvardžiams nagrinėti – tiek prūsų, tiek lietuvių vietų ir asmenų vardai buvo rašomi svetimomis kalbomis bei integruojami į tų kalbų morfologijos sistemas, kuriose turėjo funkcionuoti.

Falkas nustatė, kad onimų slavinimas resp. vokietinimas, arba integravimas į tų kalbų morfologijos sistemas, pirmiausia reiškiasi baltiškų galūnių keitimu slaviškomis resp. vokiškomis (pvz.: lie. ež. *Ryngie* ← **Ringis*, pr. avd. *Bute* ← **Butis*) arba svetimų galūnių pridėjimu prie baltų onimų (pvz.: lie. avd. gen. sg. *Petrasą*, *Petrasem* ← *Petras*; pr. avd. *Darxe* [darkse] ← **Dargs* [darks] < **Dargas/-is*). Svetimomis taip pat įprasta keisti baltiškas priesagas, pvz.: pr. avd. *Nidioxē* (1347) ← **Nidjuk(i)s*, le. ež. *Jeglówek* ← lie. ež. **Eglinis*, tarm. **Aglinis* (plg. *Oglinis* 1569). Kaip atskirą slavinimo būdą, arba baltiškų onimų integravimą į leksinę-semantinę slavų kalbų sistemą, K. O. Falkas nurodo slavinimą verčiant, pvz., le. vv. *Lebiedzino* ← lie. vv. *Gulbinis*. Integruojant onimus į svetimų kalbų sistemas kartais pasitelkiama ir liaudies etimologija.

¹ Plačiau apie archyvą ir jo prūsistinę dalį žr. B. Stundžia, Prūsistika K. O. Falko rankraštiniame palikime, – *Baltistica*, XXXI (1), 1996, 93 tt.

² A. Sabaliauskas, Lietuvių kalbos tyrinėjimo istorija, 1940–1980 m., Vilnius, 1982, 221.

³ Bibliografiją žr. min. B. Stundžio s straipsnyje (94 tt.). Tirdamas į lenkų kalbos sistemą integruotus baltiškus onimus, Falkas remiasi XVI–XVIII a. šaltiniais, rašytais daugiausia lenkiškai, ir iš dialektologijos ekspedicijų Suvalkuose surinkta medžiaga.

2. Pradėjęs nuo Bazelio tekstelio (toliau BPT), mokslininkas nuosekliai ir išsamiai nagrinėjo ir kitus prūsų tekstus bei prūsistikos darbus. Daug jėgų ir laiko skirta BPT žodžio galo *-e* analizei. Iškelta idėja, kad galinis *-e* esąs substitucinis (plg. *kayle*, *labonache*) ar pridėtinis (plg. *rekyse*, *thewelyse*)⁴, bando pagrįsti daugiausia Grunau'o žodynėlio⁵ vardažodžiais ir svetimtaučių įvairiuose šaltiniuose užrašytais asmenvardžiais⁶. Falko nuomone, substitucinis *-e* žodžio gale keičia prūsišką galūnę: „In germanisierten apr. PN und ON, seltener in anderen apr. Wortkategorien kommt ein finales *-e* vor, welches an Stelle der apr. Nominativendung der *-o*, *-io* und *-i* Stämme steht. Es ist wichtig hervorzuheben, dass dieses Schluss-*e*, ein lebendige apr. Endung *-is* (< *-as*), *-is-* ersetzt. Wir haben hier das Recht von einer regelrechten Substitution mit-*e*, der *e*-Substitution zu sprechen“⁷. Kitoks esąs pridėtinis *-e*, pridurtas prie prūsų žodžio sveikos arba redukuotos galūnės: „Zusatz-*e*, welches die Funktion einer künstlichen Erweiterung einer vollen oder reduzierten apr. Endung hat. Es wird bei der Germanisierung einer lebendigen apr. Endung beigefügt“. Kitur pridėtinį *-e* Falkas vadina „*e*-Erweiterung“⁸. Pasak Falko, substitucinis *-e* būdingesnis prūsų onimams nei apeliatyvams. Pridėtinis *-e* pr. onimuose esąs retesnis nei substitucinis; apeliatyvams jis apskritai yra sporadiškas reiškiny⁹.

⁴ Originali, rodos, tik mintis apie substitucinį *-e*. Kad BPT žodžiai *rekyse*, *thewelyse* turi pridėtinį *-e*, turbūt aišku kiekvienam prūsistui, tačiau germanizavimo požymiu galinio balsio pridėjimą laiko bene vienintelis Falkas. Todėl jis nepitaria, pavyzdžiui, nei V. Mažiuliui, pridėtinį *-e* aiškinančiam eilėdaros sumetimais (Blt XI(2) 127 t.), nei W. R. Schmalstiegui (*-e* pridėta dėl ironijos, kad tekstas atrodytų komiškesnis, žr. *Studies in Old Prussian*, The Pennsylvania State University Press, 1976, 374–398), nei A. Girdeniui (*-e* gali žymėti fakultatyvinį (vad. emfatinį) balsį [ə], labai įprastą kai kuriose žemaičių šnektose, žr. *General Linguistics*, XVII, 1977, išn. 7 = A. Girdenis, *Kalbotyros darbai*, II, Vilnius, 2000, 65, išn. 7).

⁵ Prūsistai sutaria, kad Grunau'o žodynėlis yra daug menkesnis rašto paminklas už Elbingo žodynelį ar tris spausdintus katekizmus. Žodžių formas Grunau'as yra pakankamai stipriai germanizavęs. Antai Falkas pastebėjo, kad tie patys žodžiai Grunau'o rašomi su *-e*, Elbingo žodynyje – su *-is*, o lietuvių kalboje turi galūnę *-as*, plg.: pr. *cayme* (G), *caymis* (E) ir lie. *káimas*; pr. *cragge* (G), *kragis* (E) ir lie. *krāgas*; pr. *tawe* (G), *towis* (E) ir lie. *tévas*.

⁶ Ordino kanceliarijos rašytuose dokumentuose yra užfiksuota prūsų asmenvardžių ir vietovardžių, bendrinių žodžių – mažai. Šie onimai yra ypač germanizuoti, nes vokiečių rašyti raštai buvo skirti jų administracinėms reikmėms tenkinti. Falkas pastebi, kad raštai parašyti vidurio vokiečių ortografija – tai kodas nustatant autentiškas onimų formas.

⁷ Čia ir toliau cituojama iš nebaigtų Falko rankraščių darbų „Die *e*-Substitution“ (9 mašinr. p.) ir „Die Ursache der *e*-Substitution“ (6 mašinr. p.).

⁸ Falko raštuose minimas ir pridėtinis balsis *-o*, plg. pr. avd. *Buxo* [bukso] ← **Buks* < **Bukas* /-*is*.

⁹ Peržiūrėjęs R. Trautmanno (*Altpreussische Personennamen*, Göttingen, 1925) surinktus prūsų vardus, Falkas nustatė, kad 61% (t.y. 1573) jų yra su *-e*. Daugelis tų vardų turi paralelių formų, variantų, kurių sveika arba redukuota tikroji baltiška nominatyvo galūnė *-is* (atitinkamai *-s-*) rašte išlaikyta. Dažnesnis yra substitucinis *-e*, pridėtinį turi tik apie 300 Trautmanno surinktų žodžių.

3. Plėtodamas substitucinio ir pridėtinio *-e* idėją, Falkas išsamiai išanalizavo trisdešimt vieną, jo supratimu, germanizuotą prūsų asmenvardį. Rankraščiuose ne tik nagrinėjama onimų integracija į morfologinę vokiečių kalbos sistemą, bet ir pateikiama kai kurių asmenvardžių etimologijų. Toliau abėcėlės tvarka surašyti visi Falko analizuoti prūsų asmenvardžiai, kuriuos pavyko aptikti archyve, perteikiant mokslininko etimologinius ir darybinius komentarus¹⁰.

1. Aycze (1323) ← *Aits¹¹ (< *Aitis) + *-e*. Dėl *Ait-/ *Eit- plg. pr. avd. *Ayte*¹², *Aytico*, *Aitmin* (1583), *Eytico* (1354), *Eytinge* (1411), *Eytune*, *Saneythe* (1333). *Ayt- yra neutralizuotas *eit- variantas, plg. lie. avd. *Eitminas*, *Eitminaitis* (1574), *Eitūtis*, *Eitutaitis* (1561).

2. Aluchse (XV a.) ← *Aluks¹³ (< *Al-uk-is) + *-e*. Dėl *Al- plg. pr. avd. *Alleicz* (1389), *Allete* (1405), *Allicke* (XV a.), *Alwide* (XV a.), taip pat lie. avd. *Algirdas*, *Almantas*. Sandą *Al- turi ir pr. vv. *Alkayne* (1312), *Allekayn* (1464), *Alkayn* (1423).

3. Awse (1400) ← *Avs (< *Avis) + *-e*. Dėl *Avi- plg. pr. avd. *Awes* (XV a.)¹⁴. *Avi- sietinas su lie. *avis*, la. *avs*; plg. pr. *awins* 'Ster' E 679, lie. *āvinas*, taip pat avd. *Avėlis*, *Avytėlis*, *Aveikà*, *Avelinis*, *Āvinas*, *Avináitis*, *Avinėlis*.

4. Bvnse (1385), Pvnse¹⁵ ← *Buns (< *Bunis) + *-e*. Dėl *Bun- plg. pr. avd. *Bone*, *Bonse* (1277), lie. avd. *Bunys*¹⁶.

5. Burse (XV a.), Poburse (1338), Boburse ← (Po-/Bo- +) *Burs¹⁷ (< *Buris) + *-e*. Dėl *Bur- plg. pr. avd. *Borssythe*, *Buricke* (1410), *Burit* (1363), *Bursio*, *Kyburs* (1343), *Poburs* (1284), *Sambor* (1338), *Sambur*, *Sambure*; pr. vv. *Burssyn*, *Pobursin*. *Bur-* turi ir lie. avd. *Būras*, *Buris*, *Buráitis*, *Kīburas*¹⁸, jotv. avd. *Burec*¹⁹.

¹⁰ Onomastiniam kontekstui sukurti asmenvardžiai ir vietovardžiai imami iš R. Trautmanno, A. Leskieno, A. Bezenbergerio, Z. Zinkevičiaus, E. Blesės darbų.

¹¹ Fonemų junginys /ts/ reprezentuojamas ir grafemomis *tz* bei dažniau – *cz*.

¹² Apžvalgoje aptarti visi Falko rankraščiuose rasti iš kitų šaltinių paimti baltų asmenvardžiai ir prūsų vietovardžiai. Lietuvių asmenvardžiai čia pateikiami sukirčiuoti, nors Falko darbuose kirtis ne visada pažymėtas. Mokslininkas ne prie visų asmenvardžių ir vietovardžių nurodo metus, taip elgiamasi ir šiame straipsnyje.

¹³ Plg. Falko rankraštyje nurodomus priebalsio /k/ grafologinius variantus: *c*, *ck*, *k*, *ch*.

¹⁴ Falkas pateikia avd. galūnių *-es* ir *-is* variavimo pavyzdžių: pr. *Tusteres* (1361) ir *Tusteris* (1357), *Butilabes* ir *Butilabs* (*-s* < *-is*) (1289), *Gederikes* ir *Gederiks* (1296). Galūnė *-es* interpretuojama kaip prūsų galūnės *-is* vokiškas pakaitas.

¹⁵ Falkas pateikia ir daugiau grafemų *p* ir *b* variavimo atvejų – prūsų asmenvardžius *Bakatythen* (1400) ir *Pokotyten* (1400), *Baudewiten* (1354) ir *Pawdewythen* (1400), *Backraw* (1507) ir *Packaraw* (1419), *Bemeken* (1496) ir *Penken* (1419).

¹⁶ Rankraštyje pateikta ir kita etimologizavimo versija, išėities tašku imant avd. su dusliuoju priebalsiu: Pvnse ← *Puns (< *Punis) + *-e*, plg. pr. avd. *Pune*, lie. avd. *Pūnis*, *Punys*, *Punėlis*, *Punėvičius*.

¹⁷ Plg. avd. *-burs variantus pr. *Bobors*, *Poburs* (1284).

¹⁸ Dėmenį *Bur- Falkas įžiūri ir jotv. avd. *Bourialia* (1256).

¹⁹ Pasak Falko, jotv. avd. Burec ← *Buris (*-is* pakeista į *-ec* dėl slavizacijos).

6. Butcze (1419) ← **Buts*²⁰ (plg. pr. avd. *Delgebutz* (1354), *Praybutz* (1317), *Temperbucz* (1344), *Waynebutz* (1347) = *-*buts* (< *-*butis*) + -*e*; Bute (1357), Buthe (1340) ← **Butis* (-*is* → -*e*), Butyse ← **Butis* + -*e*²¹. Dėl **But-* plg. pr. avd. *Buteko* (1451), *Butele* (1384), *Butho*²², *Butigede* (1409), *Butil* (1363), *Butilabes*, *Butilabs* (1289), *Butyse* (XV a.); *Naybute* (1385), *Nobut* (1408), *Preybote* (1278), *Preybut* (1406), *Preybute* (1400), *Waynebut* (XV a.); taip pat lie. avd. *Butà*, *Bùtas*, *Būtè*, *Butỹs*.

7. Buxe (1415) ← **Buks* (< **Bukis* ar **Bukus*) + -*e*. Dėl **Buk-* plg. pr. avd. *Bux* (1342), *Buxo* (1333)²³. **Buk-* galbūt sietinas su pr. apeliatyvu *bucus* ‘Buche’ E 592; plg. lie. avd. *Buk* (1598), *Bùkas*.

8. Daroxe (1357) ← **Daruks*²⁴ (< **Dar-uk-is*) + -*e*. Dėl **Dar-* plg. pr. avd. *Dargals*, *Dargaude* (XV a.)²⁵, *Daroth* (1348), *Darutte* (XV a.); *Nadar* (1299), *Nadare* (1347), *Preydar* (1401); taip pat lie. avd. *Dárbutas*, *Darùlis*, *Darutis*, *Daugdaris*.

9. Darxe ← **Dargs*²⁶ (< **Dargis*) + -*e*. Dėl **Darg-* plg. pr. avd. *Darge*²⁷ (1385), *Dargebute* (1363), *Dargebuth*, *Dargel* (1419), *Dargenne* (1396), *Dargute* (1299); *Swaydarge*, *Swaydarx*, *Wissedarge* (1347), *Wissedarx*; taip pat lie. avd. *Dárgis*, *Dargvìlas*, *Vìsdargas*.

10. Garpse (XV a.) ← **Garbs* (< **Garbis*) + -*e*. Dėl **Garb-* plg. pr. avd. *Garbeike* (1405), *Garbote* (1299), *Garbutte* (1398); taip pat lie. avd. *Garbaitis*. **Garb-* sietinas su pr. apeliatyvu *garbis* (taisoma iš *grabis* ‘Berg’ E 28); plg. pr. vv. *Garbas* (ež.), *Laymygarbis* (1339), *Lulegarbis*, *Lulegarbs*.

11. Gaudesse (1355) ← **Gaudes* (← **Gaudis*) + -*e*²⁸. Dėl **Gaud-* plg. pr. avd. *Gaude* (1346), *Austigawdis* (1339), *Awstegaude*, *Gedegaude*, *Gaudegawt*; taip pat lie. avd. *Gaũdas*, *Lãbgaudas*, *Námgaudas*, *Vìsgaudas*.

12. Gense ← **Gens* (< **Genis*) + -*e*. **Gen-* sietinas su pr. apeliatyvu **genis*, plg. pr. *aytegenis* ‘Kleinespecht’ E 745, *genix* [geniks] ‘Specht’ E 742, lie. *genỹs*; taip pat lie. avd. *Genỹs*, *Genáitis*, *Geneikà*, *Genēlis*.

²⁰ Šiuo atveju fonemų junginys /ts/ reprezentuojamas grafemų junginiu *tcz*.

²¹ Plg. tokį pat baigmenį pr. žodžiuose *rekyse*, *thewelyse*.

²² Pr. avd. *Butho* galūnė interpretuojama taip: Butho (XV a.) ← **Butis* (-*is* pakeista į -*o* dėl germanizacijos).

²³ Pasak Falko, -*o* yra germanizuota galūnė, plg. pr. avd. *Keytino* (1261) ir *Coytinis* (1289), *Guntho* (1323) ir *Gunthe* (1347).

²⁴ Šiuo atveju grafemų junginys -*oxe* interpretuojamas kaip *-*uk(i)s* + -*e*.

²⁵ Falko pastaba: jei *dar-* nėra iš *darg-*.

²⁶ Grafema *x* reprezentuoja junginius *ks* ir *gs*.

²⁷ Pr. avd. *Darge* ← **Dargis* (-*is* pakeista į -*e*).

²⁸ Falkas pateikia avd. pavyzdžių su -*e*, pridėtu prie prūsiškos galūnės: *Butyse*, *Hamisse*, *Jomische*, *Kakewese*, *Kobuse*, *Likasche*, *Lykuse*, *Neyduse*, *Perwisse*, *Preydesse*, *Prewisse*, *Sangawisse*, *Sintese*, *Waykuse*, *Wargasse*, *Warghuse*.

13. Gylse (XV a.) ← *Gils (< *Gilis) + -e. Dėl *Gil- plg. pr. avd. Gyls (XV a.), Preygil, Twirgil; taip pat lie. avd. Gīlis, Gilys, Gyls, Gīlvainas.

14. Globe, Glope (1346) ← *Globs (< *Globis) + -e. Dėl *Glob- plg. pr. avd. Globe, Globis (1350, 1419), Sanglob (1419), Sanglobe (1339), Sanglop (1398), lie. avd. Globys.

15. Grinse (1387) ← *Grins (< *Grinis) + -e. Dėl *Grin- plg. lie. avd. Grinys.

16. Katcze (1338), Catcze (1301) ← *Kats (< *Katis) + -e²⁹. Dėl *Kat- plg. lie. avd. Katis, Kātinās, taip pat pr. vv. Katpanye (XV a.), Cattiten (1423). *Kat- sietinas su pr. apeliatyvu Paustocatto 'Wildekatzche' E 665 = Pausto catto 'laukinė katė'; plg. lie. katě, katīs.

17. Kixe (XV a.) ← *Kiks (< *Kikis³⁰) + -e. Dėl *Kik- plg. pr. avd. Kike (1384), Kycke (1400), lie. avd. Kīkas; taip pat pr. vv. Kikiten (1341), Kykywinne (1341), Kykoyten (1400), Kykoth (1401–1419). *Kik- Falko siejamas su lie. kikėnti 'kichern', kŷkti 'kümmerlich leben', kikirza 'schwächlicher, missgestalteter Mensch', kikirpa 'Geiszhaltz'. Aiškinant lie. pavardės Kīkas kilmę, LPŽ I 990 mėginama remtis lie. tarm. kīkas, kīkis 'kiaušinis'.

18. Mawcze (XV a.) ← *Mauts (< *Mauds < *Maudis) + -e. Dėl *Maud- plg. pr. avd. Maude (1419), Maudelo, Mawdes (XV a.), Maudin, Maudinte; Pamaude, Permaude (1343), Pomaude (1322), Tulemavde (1400), Wissemaud, Wissemawde (1391); lie. avd. Daugmaudas, Daugmaūdis, Maudas, Tūlmaudas; taip pat pr. vv. Mauden, Maudangin, Maudenike, Maudytyn. *Maud- sietinas su veiksmoždziais maūsti, maudžiù 'dumpf schmerzen', 'sehnlich wonach verlangen', 'unlustig, grämlich, verdriesslich sein'.

19. Mincze (1321) ← *Mints (< *Mintis) + -e. Dėl *Mint- plg. pr. avd. Myntete, Mintutz (1350); lie. avd. Mintas, Mintis; taip pat pr. vv. Mintucze³¹.

20. Mintucze ← *Mintuts (< *Mint-ut-is) + -e. Dėl *Mintut- plg. pr. avd. Mintutz (1350).

21. Micze (XIV–XV a.) ← *Mits (< *Mitis) + -e. Dėl *Mit- plg. lie. avd. Mītas, Mitinaitis, Mitinas, Mitis.

22. Nidioxė (1347) ← *Nidjuks (< *Nidjukis) + -e³². Dėl *Nid- plg. pr. avd. Nyde (1396), Nydecke (1396), Nydruys (1340).

²⁹ Falkas teigia, kad /ts/ dažnai reprezentuojama cz, bet kartkartėmis yra rašoma ir tcz junginiu: plg. pr. avd. Butcze, Cultcze, Trytcze.

³⁰ Falkas rekonstruoja ir pr. avd. *Kykis.

³¹ Falkas pateikia ir kurš. avd. Minte, jotv. avd. Mintelia (1273).

³² Pasak Falko, priesaga -ioxė yra priesagos -juka- + ... variantas.

23. Pampysche³³ (XV a.) ← *Pampis³⁴ + -e. Dėl *Pamp- plg. lie. avd. *Pampikas*, *Pampis*, *Pampōkas*, *Pampuškà*, *Pamputis*. *Pamp- sietinas su lie. *paṁṁpti*, *pampa* ‘Wuls; Ausbauchung; Beule’, la. *pampt* ‘schwellen’.

24. Pomecze ← (Pa- +) *Mets (< *Metis) + -e. Dėl *Met- plg. pr. avd. *Mete*, *Methem*, *Metym* (1396), *Pometio*, *Pomecz*, *Pomecze*, *Svsemethe* (1399). *Met- sietina su lie. *metù* ‘ich werfe’, *metùs* ‘gut werfend’, pr. *pomettewingi* ‘unterthan’ III 105₂₈, *metis* ‘Wurf’ E 166.

25. Preydesse (1299) ← *Preides (← *Preidis³⁵) + -e. *Preid- sietina su pr. apeliatyvu **preid(i)s*, plg. lie. *priēdas*, la. *prieds*, taip pat pr. vv. *Predekaim*, *Preydazare* (ež.).

26. Sanxe ← *Sanks (= *Sangs < *Sangis) + -e. Dėl *Sang- plg. pr. avd. *Sange* (1284), *Sangite* (1297), *Sangote*, *Sansange* (*Sausange*?³⁶) (1298), *Susange* (1334), *Sansanx* (*Sausanx*?). *Sang- sietinas su pr. apeliatyvu *sangis*³⁷ (taisoma iš *saugis* ‘Omese’ E 791).

27. Sangawisse (1361) ← *Sang-av-is³⁸ + -e. Dėl *Sang(av)- plg. pr. avd. *Sangaw* (1385), *Sangawe* (1355), *Sangaws* (toliau žr. 26 pavyzdį).

28. Sinx ← *Sinks (= *Sings < *Singis) + -e. Dėl *Sing- plg. pr. avd. *Nasing* (1318), *Passinges*, *Passings* (1397), *Posinx* (1416), *Posinx*, *Queysinge* (1420), *Singe* (1352).

29. Sintese (1348) ← *Zintes (← *Zintis) + -e. Dėl *Zint- plg. pr. avd. *Nasyn* (1300), *Synnote*, *Synnow* (XV a.), *Szinte*; taip pat lie. avd. *Žeñčius*, *Žentaitis*, *Žentis*, *Žentėlis*, *Žinỹs*, *Žinėlis*, *Žintėlis*, *Žintis*, *Žintys*; pr. vv. *Sinthen* (1419), *Szynthen* (1416). *Zint- sietinas su lie. apeliatyvu *žentas*, plg. lie. *žinóti* ir pr. *ersinnat* ‘erkennen’ III 53₁.

30. Wargasse (1359) ← *Vargas + -e. Dėl *Varg- plg. pr. avd. *Wargalle* (XV a.), *Wargatte* (1299), *Wargele* (1283), *Wargicke* (1356), *Wargile* (1397), *Warginne* (1348), *Wargitte* (XV a.), *Wargoyte* (XV a.), *Wargule* (1261), *Warguse* (1365), *Wargute* (1359). *Varg- sietinas su pr. *wargan* ‘ubel’ I 11₇, ‘leyd’ III 67₆, ‘Gefahr’ III 113₁₄, pr. *wargs* ‘böse’ III 79₂₀; taip pat plg. lie. *vargùs* ‘schwer zu ertragen’, ‘hart’, la. *vārgs* ‘siech’, lie. *vaṛgti*.

³³ Žr. 28 išnašą.

³⁴ Falkas teigia, kad neretai vietoj *s* asmenvardžiuose rašoma *sch*: plg. pr. avd. *Barthusch* (1485) ir *Barthus* (1397), *Marsche* (1401) ir *Mars* (1405), *Waykusche* (1388) ir *Woykuse* (XV a.), *Willusch* (1392) ir *Willuso* (1320), *Wurkusch* (1401) ir *Wurkus* (1313).

³⁵ Žr. 15 išnašą.

³⁶ Čia klaustukas paliktas Falko.

³⁷ Falkas apeliatyvą *sangis* rekomenduoja skaityti **zangis* (plg. Mažiulis PKEŽ IV 71 t.).

³⁸ Falkas įžiūri formantą -av- pr. asmenvardžiuose *Gawdawe*, *Gedawe* (1360), *Girdaw* (1362).

31. *Waykusche* (1388) ← **Vaikus* + *-e*. Dėl **Vaik-* plg. pr. avd. *Woykuse* (XV a.), lie. avd. *Vaikus*; taip pat plg. lie. *vaikas*.

4.1. Remdamasis substitucinio ir ypač pridėtinio *-e* žodžio gale idėja Falkas iškelia svarbią iš asmenvardžių analizės kylančią mintį dėl tam tikrų lietuvių ir prūsų asmenvardžių darybinių tipų skirtingumo (to, rodos, niekas iki jo dar nebuvo pastebėjęs). Prūsų asmenvardžius su baigmeniu *-se* Falkas interpretuoja ne kaip priesaginius, o kaip sudarytus iš žodžio galo pridėtinio *-e* ir autentiškos redukuotos pr. galūnės *-s-*. Jis teigia, kad avd. *Aluchse*³⁹, *Burse*, *Boburse*, *Poburse* (1338)⁴⁰, *Darxe*⁴¹, *Globse*, *Glopse* (1346)⁴², *Catcze* (1338), *Catcze* (1301)⁴³ žodžio galo grafema *-s-* reprezentuoja redukuotą prūsų kalbos galūnę, pridengtą balsio, integruojančio prūsų onimus į viduramžių vokiečių kalbos morfologijos sistemą (*-e* yra produktyvios v.v.ž. silpnosios linksniuotės požymis).

4.2. Įdomi yra Falko iškelta mintis apie asmenvardžių baigmenis *-eiva*, *-eivis*, *-eikis*, *-eika*, dabar laikomus neginčijamomis priesagomis. Falkas juos bando interpretuoti kaip antruosius dvikamienių asmenvardžių sandus, tapačius pirmiesiems asmenvardžių sandams *eid-*, *eit-*, *eis-*. Neginčijamas dvikamienis esąs ir avd. *Saneythe*.

5. Taigi iš pateiktos medžiagos ir komentarų matyti, kad Falko būta ne tik slavavimo, bet ir vokiecinimo reiškinių baltų kalbose tyrėjo. Pasirinktasis germanizacijos tyrimo objektas iš pradžių buvo apeliatyvinė leksika (BPT), vėliau tyrimai išplėsti ir į *nomina propria* sritį. Sukurtoji K. O. Falko teorija (jos ištakos – lietuvių tikrinės leksikos slavavimo tyrimas) apie substitucinį ir ypač pridėtinį *-e* leido naujai pažvelgti į prūsų vardyną ir pasiūlyti kitokių nei R. Trautmanno, J. Gerulio, J. Endzelyno, A. Leskieno ir kitų baltistų etimologinių aiškinimų. Toli gražu ne visi tie aiškinimai yra pakankamai pagrįsti ir įtikinami, tačiau pati pridėtinio *-e* kaip prūsų onimų integravimo į vokiečių kalbos morfologijos sistemą idėja, mūsų supratimu, verta atidaus dėmesio (plg. Blt XXXI 98).

³⁹ Falko ranka prirašyta, kad šiame avd. neįmanoma įžiūrėti pr. priesagos *-s-* (= lie. *-š-*).

⁴⁰ Falkas polemizuoja su R. Trautmannu (*Altpreussische Personennamen*, Göttingen, 1925, 134), kuris pr. avd. *Poburse*, *Burse* (*Bursse*), *Bursio*, *Borssythe* ir pr. vv. *Burseyn*, *Pobursin* skiria prie kamieno *burs-* bei gretina su lie. avd. *Burš-nelis*. Pasak Falko, atkreiptinas dėmesys į pr. avd. *Sambur*, *Sambor* (1338) ir *Sambure* (1340), kurie nereprezentuoja šaknies *burs-*, ir todėl juos sieti su lie. šaknimi *burš-* bei interpretuoti kaip priesaginius yra neįmanoma.

⁴¹ Falkas teigia, kad pr. avd. *Darxe* nėra tapatus lie. avd. *Darkšas*, išplėtam priebalsine priesaga *-š-*, kur lie. *dark-* gali būti kilęs iš **darg-*.

⁴² Falkas teigia, kad J. Endzelynas (*Darbu izlase*, IV 2, 1982, 69) klysta pr. avd. *Globse* įžiūrėdamas priesagą *-s-*.

⁴³ K. Būga (RR III 138) pr. avd. *Catcze* rekonstruoja kaip **Kats(a)s* arba **Kat-sīs*. Falkas prieštarauja šiai nuomonei ir sieja minimą avd. su šaknimi *kat-*.

INVESTIGATION INTO THE GERMANIZATION OF OLD PRUSSIAN PROPER NAMES IN THE MANUSCRIPTS OF K. O. FALK

Summary

To judge from the manuscripts, one would conclude that K. O. Falk spent a lot of time on the analysis of the Germanization of OPr proper names based on the principles which he had elaborated in the publications on the Slavicization of Lithuanian names. Falk's main idea is that substitutional and additional final *-e* is a marker of the weak declension of Middle Low German by means of which the OPr proper names (and sometimes appellatives) were integrated into the morphological system of MLG. The present article includes a list of 31 OPr names with K. O. Falk's grammatical and etymological comments.